
Adeste fideles

Autor:

Data de publicació: 23-10-2012

Adeste fideles (en català: "Afanya't, fidel... ") és un himne tradicional cristià en llatí cantat durant l'època nadalenca i que data del segle XVIII. La seva atribució és discutida però la música i la lletra semblen ser degudes a l'anglès John Francis Wade (nascut el 1710 o 1711 i mort el 1786), copista i professor de música catòlica, jacobita exiliat a Douai, al nord de França; Almenys els manuscrits més antics, que daten de 1750-1751, estan fets de la seva mà i signats per ell, però la composició pot datar dels anys 1743-17451.

Primera versió d'Adeste fideles de John Francis Wade

Arxiu d'àudio

Adeste fideles (àudio)

Durada: 2 minuts i 45 segons.2:45Adeste fideles cantades pel tenor italià Beniamino Gigli

Adeste fideles (en català: "Afanya't, fidel... ") és un himne tradicional cristià en llatí cantat durant l'època nadalenca i que data del segle XVIII. La seva atribució és discutida però la música i la lletra semblen ser degudes a l'anglès John Francis Wade (nascut el 1710 o 1711 i mort el 1786), copista i professor de música catòlica, jacobita exiliat a Douai, al nord de França; Almenys els manuscrits més antics, que daten de 1750-1751, estan fets de la seva mà i signats per ell, però la composició pot datar dels anys 1743-17451.

La primera impressió de la lletra (en llatí i anglès) es va fer el 1760 a The Evening Office of the Church en llatí i anglès: "Adeste Fideles" es tradueix com "Apropeu-vos als fidels cristians". La primera partitura (amb lletra llatina) va ser publicada a Londres el 1782 per Samuel Webbe a An Essay or Instruction for learning the Church Plain Chant. El 1792 va publicar una partitura en quatre parts, que va presentar com un motet sense indicar cap autor2. En la seva edició de 1782 Samuel Webbe va fer alguns canvis en les notes i el ritme de l'obra, probablement amb l'acord de Wade que era el seu amic i encara era viu (va morir el 1786)3.

La peça va ser composta per a un cor d'església i la música es podria comparar amb una melodia popular anglesa o una cançó anomenada Rage inutile col·locada en una òpera còmica de Charles-Simon Favart donada a París el 1744 i titulada Acajou. Els estudiosos reconeixen en aquesta ària anglesa i en aquesta cançó de Favart un ressò de les òperes de Händel i imaginem que podrien haver servit de base per a Adeste fideles, que té una tonalitat solemne estimada per

Resum

Discussió sobre l'autoria

S'han proposat diverses hipòtesis sense cap evidència rellevant: per exemple, s'ha suggerit sense proves que les paraules provenissin de sant Bonaventura o d'un monjo cistercenc⁴. Les atribucions més argumentades són les relatives al rei de Portugal, Joan IV (1604-1656) o a l'organista anglès John Reading (o Redding) (cap a 1680), però semblen incertes.

El nom del rei de Portugal, conegut melòman del seu temps, es troba en diversos exemplars impresos⁵. Però no s'ha demostrat l'existència d'un manuscrit del rei. El 1998, el musicòleg brasiler José Maria Neves (1943-2002) va argumentar⁶ que el manuscrit de l'himne compost pel rei João IV el 1740 havia existit, però que els documents havien estat cremats en l'incendi que va seguir al terratrèmol de Lisboa el 1755 i que, per tant, no es van poder produir... El prestigi del rei músic i el nom comú d'himne portuguès es deuen a la difusió de la cançó per part de l'ambaixada portuguesa a Londres a finals del segle XVIII (Wade en va fer una còpia per al Col·legi Anglès de Lisboa segons el musicòleg nord-americà James Fuld⁷) expliquen l'atribució a João IV, però continua sent una hipòtesi.

Pel que fa a l'atribució a John Reading (o John Redding), la data de creació es proposa al voltant de 1780/1790 mentre que tenim textos anteriors per a la lletra i la música, a més no sabem realment de quin John Reading es tracta: hi ha almenys dos o tres músics anglesos homònims en el període amb dates incertes, inclòs el pare (dates: 1645-1692) i el seu fill (dates: 1685/86-1764 o 1774). Per a Adeste fideles, és més probable que sigui l'autoria d'un arranjament de l'himne per a orgue fet per aquest últim⁸.

Text llatí

El manuscrit llatí original de John Francis Wade (1750/1751) només té quatre estrofes (o quatre versos).

Els primers manuscrits tenen com a tornada "Venite adorate" (vegeu la il·lustració a la part superior de la pàgina) corregits posteriorment a "Venite adoremus" pel mateix Wade, potser sota la influència de sacerdots que van prendre la fórmula que tanca l'oració de Matins al breviari⁹ (del Salm 95:6: "Venite, adoremus et procidamus ante Dominum: Veniu, adorem i caiem a la cara davant el Senyor"). Aquesta primera formulació, com un llatí sense flexibilitat que té dificultats per adaptar-se a la línia melòdica, fa pensar que Wade és efectivament l'autor original i que potser no era un sacerdot sinó només un modest professor d'anglès de llatí i cant eclesiàstic al col·legi de Douai que va escriure a la seva pròpia mà "Ad usum Chori Anglorum-Joannes Franciscus Wade scripsit".

El text recull (o es refereix a) elements de l'Evangeli de Nadal (Evangeli segons Lluc 2:8-16, la història dels pastors)¹⁰.

Text corregit per John Francis Wade¹¹ :

Nativitat – Robert Campin (segle 15) Nadal cristià: pessebre xilè

1. Adeste Fideles læti triumphantes, Veníte,
veníte in Bethlehem.
Natum vidéte, Regem Angelorum:
Veníte adoremus,
Veníte adoremus Veníte adoremus
Dóminum

2. Deum de Deo, lumen de lúmine, gestant puellæ vísceres
Deum verum, genitum non factum:
Venite,
adoremus (ter)
Dóminum

Venite, adoremus (ter)
Dóminum

4. Ergo qui natus, die hodierna
Jesu, tibi sit glória
Patris æterni Verbum caro factum:
Venite, adoremus (ter)
Dominum

Les insuficiències del text haurien justificat la inserció de les noves estrofes 2, 3 i 4 de Jean-François Borderies cap al 1790/1794. Aquest sacerdot catòlic francès refractari es va refugiar durant la Revolució Francesa a Londres (o Anvers?) on va descobrir i modificar el text llatí d'Adeste fideles. Més tard va ser rector de Sant Tomàs d'Aquino a París, prelat: catequista de renom, va popularitzar l'himne a l'Església catòlica francesa¹². El seu text va ser reimprès a l'Oficina de Sant Omer, publicat el 1822.

L'himne complet consta de vuit estrofes: 1 de Wade, 2,3,4 de Borderies, 5,6,7 de Wade (estrofes originals 2,3,4), i una vuitena estrofa d'un autor anònim afegida a mitjan segle XIX i cantada a l'Epifania: "Stella duce, Magi, Christum adorantes, Aurum, thus, et myrrham dant munera; / Jesu infanti corda præbeamus¹³. Aquesta versió de vuit estrofes es va imprimir a Bèlgica cap al 1850: considerada massa llarga, rarament es cantava.

La versió catòlica comuna a França conserva quatre estrofes: l'estrofa 1 de Wade i les estrofes 2, 3 i 4 de Jean-François Borderies. El text d'Adeste fideles està imprès en moltes obres eclesiàstiques a partir de 1830 amb l'imprimatur de les autoritats episcopals, per exemple a Le mois de la Sainte enfance (Hymn pour le temps de Noël, pàgina 376) de l'abat Augustin-Jean Le Tourneur, que inclou aquesta inscripció: "Aprovació del bisbe de Soissons i Laon. Donat a Soissons, el 10 d'octubre de 1830 »¹⁴. Un altre exemple: Adeste fideles és l'últim himne proposat en el recull de 1839 El dia del cristià santificat per l'oració i la meditació compilat per l'abat Corentin-Marie Le Guillou (pàgina 590). L'obra va ser aprovada per l'arquebisbe de París¹⁵. La presència de l'himne a la parròquia romana no es va detectar fins al voltant de 1868¹⁶.

Estrofa 1 de John Francis Wade

Adeste, fideles, læti triomfantes.Venit, venita a Betlem.Natum videte Regem angelorum.Venit, adoremus (ter)Dominum.
Estrofes 2, 3 i 4 de Jean-François Borderies, cap a 1790/1794

En grete relicto humiles ad cunas,Vocati pastores apropiant,I la nostra festa ovanti gradual.Venit, adoremus (ter)Dominum.
:Æterni Parentis splendorem æternum,

Velatum sub carne videbimus,Deum infantem pannis involutum.Venit, adoremus (ter)Dominum.
:P ro nobis egenum et fœno cubantem

Piis foveamus amplexibus;Sic nos amantem quis non redamaret?Venit, adoremus (ter)Dominum.
Traducció de Don Gaspar Lefebvre (Missal vespertí romà):

Vine, fidel, alegre, triomfant:Vine, vine a Betlem.Mireu el rei dels àngels que acaba de néixer.Vine, adorem-nos,Vine, adorem el Senyor.

Dòcil a la veu celestial,Els pastors deixen el seu ramati afanya't a visitar el seu humil bressoll afanyem-nos també a

seguir-lo.Vine, etc.Veurem Aquell que és l'esplendor etern del Pare,amagat sota el vel de la carn mortal;Veurem un Déu
nen embolicat amb bolquersVine, etc.

Abracem devotament aquest Déu que s'ha tornat pobre per a nosaltresi estirat a la palla;Quan ens estima tant,Com no
podem estimar-la al seu torn?Vine, etc.

Textos en llengües profanes

Existeixen moltes versions posteriors d'Adeste fideles adaptades a diferents llengües modernes 17. amb variants entre catòlics i protestants; així, en francès, la cançó protestant es titula "Oh gent fidel, Jesús et crida" mentre que el títol catòlic és "Gent fidel, el Senyor et crida"; en alemany els protestants canten "Herbei, o ihr Gläub'gen" i els catòlics "Nun freut euch, ihr Christen".

La traducció francesa de Jean-François Borderies intenta seguir la melodia i inclou sis estrofes (1. O persones fidels - 2. En un humil estable - 3. Oh Crist, rei dels àngels - 4. Misteri inquietant - 5. Ve a la Terra - 6. Esperits de Llum). Cal destacar que el traductor porta una variant al final de cada tornada18.

Les versions anglesa i americana són particularment nombroses (se n'han enregistrat almenys 27) i tenen un nombre variable d'estrofes. El més comú es diu O Come, All Ye Faithful: escrit el 1841 i retocat el 1852, és del sacerdot catòlic anglès Frederick Oakeley19 i l'harmonització actual data de 1906. Conserva només quatre estrofes en l'Hymnal Companion to the Book of Common Prayer publicat el 1904.No obstant això, una versió més recent va aparèixer a finals del segle xx en el món anglosaxó: l'arranjament de Sir David Willcocks, publicat el 1961.

Ecos literaris

En literatura, al segle xix, trobem ecos de la difusió de l'himne.

Així, Joris-Karl Huysmans, en la seva novel·la de 1895 En ruta, evoca diverses vegades "la vella cançó rítmica" de l'Adeste fideles que emociona el públic en el servei nadalenc: "Després, amb la seva veu dibuixant d'un acordió alçat, l'harmonium, des de dalt de la galeria, va omplir l'església i les monges, al seu costat, van cantar la vella cançó rítmica com un pas de marxa, les Adeste fideles, mentre sota les monges i els fidels cantaven, després de cada estrofa, la dolça i urgent tornada Venite adoremus" (pàgina 76) o "Havia arribat la nit de la Nativitat: després del Jesu Redemptor de les Vespres, la vella cançó portuguesa Adeste fideles sorgia, a la Salvació, de totes les boques. Era una prosa d'una ingenuïtat veritablement encantadora, un quadre antic en el qual desfilaven pastors i reis, amb una tonada popular pròpia de les grans marxas, apta per encantar, per ajudar, pel ritme una mica militar dels passos, a les llargues etapes dels fidels sortint de les seves cases de camp per dirigir-se a les esglésies allunyades dels pobles. (pàgina 407)

Ja el 1833 Balzac a Eugénie Grandet sembla referir-se a l'himne encara que utilitzi el títol de "Venite adoremus": "Per a Eugènia, aquestes paraules: La meva estimada Annette, la meva estimada, ressonaven en el seu cor com el llenguatge més bell de l'amor, i acariciaven la seva ànima com les notes divines de l'adorem venitari, repetides per l'orgue, en la seva infantesa, li va acariciar l'orella. (pàgina 103).

Paul Claudel va relatar la seva conversió religiosa el 25 de desembre de 1886 a la catedral de Notre-Dame de París: assistint a Vespres per Nadal, va quedar aclaparat pel Magnificat i per les Adeste Fideles: "Les llàgrimes i sanglots havien arribat i el tendre cant de l'Adeste va afegir a la meva emoció"20.

Adaptacions musicals per al gran públic des del segle XIX

Una adaptació clàssica

L'ària, identificada pel seu títol i subtitulada "gleichsam als Marsch der heiligen drei Könige" (idèntica a la Marxa dels Tres Reis), està inclosa com a número 4 de Weihnachtsbaum (L'arbre de Nadal) de Franz Liszt, S. 186, per a piano o harmònim, 1873.

El món dels tenors populars

Adeste fideles és un dels himnes nadalencs més coneguts. Obra per a cor d'homes i després cor mixt, l'himne també existeix en nombrosos arranjaments per a orgue, trompeta i corda, però també en diverses versions orquestrals. Les interpretacions de tenors com Luciano Pavarotti i Andrea Bocelli van tenir un èxit considerable a finals de la dècada de

1970 i finals dels 2000, respectivament.

Luciano Pavarotti el 2002.

Andrea Bocelli el 2006.

Música popular

El 2006, la banda de folk rock Blackmore's Night va adaptar la versió anglesa "Come All Ye Faithful" al seu àlbum de nades Winter Carols, on la cançó va ser seguida per una altra cançó "Hark the Herald Angels Sing".

Notes i referències

? L'autor del text llatí i el traductor francès [arxiu]

? Facsímil [arxiu]

? Adeste Fideles Un estudi sobre el seu origen i desenvolupament PER Dom John Stephan, O.S.B. "Publicacions", Buckfast Abbey, South Devon 1947 [1] [arxiu]

? John M. Mulder i F. Morgan Roberts, 28 nades per cantar per Nadal, Wipf and Stock Publishers, 2015, 200 p. (presentació en línia [arxiu])), p. 105

? Arthur Loth, La Marsellesa: enquête sur son vrai auteur, Nouvelles éditions latines, 1992 (presentació en línia [arxiu])), p. 120, nota

? José María Neves, Música Sacra em Minas Gerais no século XVIII, 1998, (ISSN 1676-7748) – no 25

James J. Fuld, The Book of World-famous Music: Classical, Popular, and Folk, Courier Corporation, 2000, 718 p. (presentació en línia [arxiu])), p. 86

? William Cowan i James Love, La música de l'himne de l'Església i el Saltiri en metre: les seves fonts i compositors, Henry Frowde, 1901 (llegir en línia [arxiu])), p. 5

? Breviari - Diumenge a les Matines pàgina 49 [arxiu]

? Veure [arxiu]

? [2] [arxiu]

? Adeste Fideles Un estudi sobre el seu origen i desenvolupament PER Dom John Stephan, O.S.B. "Publicacions", Buckfast Abbey, South Devon 1947 [3] [arxiu]

? Font [arxiu]

? Enllaç [arxiu]

? «Jacint-Lluís de Qdélen, per la misericòrdia divina i la gràcia de la Santa Seu Apostòlica, arquebisbe de París, etc. Hem aprovat i aprovem per la present un llibre de pietat titulat: EL DIA DEL CRISTIÀ, de format in-18, presentat per l'autor per a la nostra consideració... Lliurat a París, sota la signatura del nostre vicari general, el segell de les nostres armes i la contrasignatura del nostre secretari, el dia vint-i-cinc de juny, mil vuit-cents trenta-nou. [4] [arxiu]

? Edició de 1890 a Tours. Parroquiò romà que conté els oficis de tots els diumenges i les principals festes de l'any Aprovat per MGR Guillaume-René Meignan Arquebisbe de Tours [5] [arxiu] pàgina 178 o 192 LA NATIVITAT DE NOSTRE SENYOR

? Algunes versions [arxiu]

? Text complet de J.F. Borderies [arxiu]

? «Frederick Oakeley 1802–1880 [arxiu]»

? Text de Paul Claudel Ma 1913 a Contacts et circonstances, Œuvres en Prose, Gallimard, La Pléiade, pp.1009-1010[6] [arxiu]

Enllaços externs

Els Adeste Fideles. Estudi sobre el seu desenvolupament per Dom Jean Stéphan, O.S.B., Desclée et Cie, 1949.
Traducció original llatina i anglesa [arxiu]
[vídeo] Blackmore's Night, Hark the Herald Angels Sing / O Come All Ye Faithful [arxiu] a YouTube, 24 de juny de 2018.